Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma 2023–2027 m. Sąjungos saugaus junglumo programa

(COM(2022) 57 final – 2022/0039 (COD))

ir

Bendro komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „ES kosmoso eismo valdymo požiūris. ES indėlis sprendžiant pasaulinį uždavinį“

(JOIN(2022) 4 final)

(2022/C 486/24)

Pranešėjas **Pierre-Jean COULON**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 5 2
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 189 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2022 9 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 9 21
Plenarinė sesija Nr.	572
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	222 / 0 / 1

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK mano, kad komunikatas ir pasiūlymas, kuriais pradėtas rengti Europos kosmoso dokumentų rinkinys, dabartiniu laikotarpiu yra nepaprastai svarbūs ir būtini. Todėl rekomenduoja, kad bendru komunikatu, imantis aktyviosios diplomatijos priemonių, būtų labai skatinamas daugiašalis kosmoso eismo valdymas Jungtinių Tautų sistemoje, visų pirma Kosminės erdvės taikaus naudojimo komitete (COPUOS) ir Nusiginklavimo konferencijoje, kadangi šiuo klausimu neturime pakankamai taisyklių.

1.2. Kosmoso eismo, įskaitant kosmines šiukšles, valdymui teiktina absoliuti pirmenybė, todėl Europos lygmeniu būtina atsižvelgti į visus dalyvaujančius veikėjus. Kaip pažymėta bendrame komunikate ir šioje nuomonėje, su kosmoso eismo valdymo programų įvairove susijusi pagrindinė problema yra tarptautinės standartizacijos stoka. Todėl akivaizdu, kad reikia parengti tarptautinius standartus bei gaires ir rinkti geriausios patirties pavyzdžius.

1.3. EESRK ragina praktiškai įgyvendinti kosmoso stebėjimo sistemą siekiant užtikrinti ilgalaikį kosmoso tvarumą visose valstybėse narėse.

Juk antrasis pagrindinis kosmoso teisės principas yra veikėjų atsakomybė už savo veiklą kosmose. Ji apima tarptautinę atsakomybę už veiklos kontrolę ir atsakomybę už tokios veiklos kosmose padarytą žalą. Bendrame komunikate taip nustatoma tarptautinė atsakomybė už veiklos kontrolę.

1.4. EESRK apgailestauja, kad nėra nustatyti tarptautiniai standartai, ir rekomenduoja įtraukiant organizuotą pilietinę visuomenę priimti standartus, įskaitant taikomus palydovų šiukšlių valdymui, ir gaires Europos lygmeniu.

Kosmoso veikėjų, kurie iki šiol iš esmės buvo valstybiniai, ir tų, kurie siekė tapti svarbiais veikėjais, įskaitant privačius veiklos vykdytojus, kova paskatino iš esmės reformuoti tarptautinius standartus, kurie buvo priimti, kai kosmosas buvo mažos technologinių ir pramoninių galių turinčios grupės veiklos sritis.

1.5. Kaip pabrėžiama papildomoje nuomonėje CCMI/196 „Naujasis kosmosas“:

— reikėtų plėtoti sinergiją su Europos gynybos fondu, didinant civilinės, kosmoso ir gynybos pramonės sąveiką,

— bendroji programa „Europos horizontas“ turėtų būti naudojama siekiant skatinti kosmoso rinką, remti novatoriškų komercinių sprendimų kūrimą ES kosmoso galutinės grandies bei pradinės grandies sektoriuose ir paspartinti pagrindinių reikalingų technologijų prieinamumą,

— švietimo ir mokymo veikla yra labai svarbi su kosmosu susijusių sričių pažangiesiems įgūdžiams ugdyti, o ankstesnių palydovų projektų, pavyzdžiui, „Galileo“ ir „Copernicus“, metu įgyta patirtis galėtų būti panaudota kosmoso technologijomis grindžiamo junglumo sistemai tobulinti,

— kalbant apie valdymą, atsakomybės paskirstymas geriausiems dalyviams, remiantis įrodyta kompetencija ir laikantis viešųjų pirkimų taisyklių, užtikrintų veiksmingą programų įgyvendinimą ir kartu skatintų naujojo kosmoso atsiradimą,

— be to, mokslinės ir techninės pažangos skatinimas yra konkurencingumo ir inovacijų gebėjimų pagrindas, naudingas MVĮ, startuoliams ir novatoriškoms įmonėms.

2. **Nuomonės aplinkybės**

2.1. Kosmosas šiandien daugeliu atžvilgių yra papildoma ekonominė teritorija. Spartėjant viešosioms ir privačiosioms investicijoms, didėja kosmoso veiklos intensyvumas ir kosmosas tampa svarbiu geostrateginiu iššūkiu. Kosminės erdvės eksploatavimas suintensyvėja dėl technologijų konkurencijos, kosmoso sektoriaus startuolių atsiradimo, naujų rinkų ir paslaugų atvėrimo ir valstybių bei privačių veiklos vykdytojų noro stiprinti veiklą orbitoje.

2.2. Nepaisant kosminės erdvės strateginio masto, nėra jokių išsamių įgaliojimų ar privalomų įstatymų, taikomų žemoms ir geostacionarioms orbitoms, taip pat nėra jokio reguliavimo ar sistemos, skirtos valdyti kosmoso eismą, tuo tarpu palydovų skaičius orbitoje didėja.

2.3. Iki šiol kosmoso eismo valdymas buvo grindžiamas tik savanoriška ir neprivaloma gerąja patirtimi, kuri ne visada tinkamai valdoma ar taikoma ir kuria siekiama sumažinti statistinę palydovų ir kosminių šiukšlių susidūrimo riziką. Iš jos matyti, kad orbitoje neturėtų tyčia susidaryti šiukšlių, ir raginama pervesti į „pasyvią būseną“ nebenaudojamus palydovus sunaudojant likutinį kurą, laikytis „25 metų taisyklės“, taikomos žemos orbitos palydovams (nebenaudojami palydovai turi sugrįžti į atmosferą per 25 metus), ir nenaudojamus geostacionarius palydovus perkelti į „kapinių orbitą“. Tačiau šių taisyklių nebepakanka susidūrimo rizikai sumažinti.

2.4. Be to, atsirado naujų veiklos koncepcijų: kosminės erdvės stebėjimas ir orbitoje esančių objektų sekimas (angl. *Space Surveillance and Tracking*, SST), kosmoso eismo koordinavimas (angl. *Space Traffic Coordination*, STC), kosmoso eismo koordinavimas ir valdymas (angl. *Space Traffic Coordination and Management*, STCM) ([1]).

2.5. Todėl reikia skubiai priimti tinkamus strateginio pobūdžio teisės aktus dėl kosmoso veiklos ir palydovų eismo, kad būtų užtikrintas ilgalaikis kosmoso tvarumas, taip pat pasitelkti dirbtinį intelektą, kad būtų išvengta susidūrimų pavojaus.

2.6. Anksčiau šiais metais Europos Komisija pradėjo projektą „Spaceways“, kurio tikslas – apibrėžti kosmoso eismo valdymo sistemą, kad būtų „parengtas eismo kodeksas ir sąlygos, kuriomis galėtų būti išduodamos licencijos ir skrydžių leidimai“.

([1]) JOIN(2022) 4 *final*.

2.7. 2021 m. sausio mėn. pradėtų projektų „Spaceways“ ir EUSTM tikslas – atitinkamai ne vėliau kaip 2022 m. birželio ir rugpjūčio mėn. pateikti Europos Komisijai rekomendacijas ir gaires dėl „kosmoso eismo valdymo, taip pat teisinį, politinį ir ekonominį vertinimą, po kurio būtų parengtos galutinės įgyvendinimo rekomendacijos ir gairės“ ([2]).

2.8. Europos Komisijos ir vyriausiojo įgaliotinio bendrame komunikate pripažįstama būtinybė taikyti Sąjungos lygmens požiūrį ir numatytos reguliarios konsultacijos, diskusijos ir dialogai su visais atitinkamais Sąjungos civiliniais ir kariniais suinteresuotaisiais subjektais transporto, visų pirma aviacijos, srityje ir Europos kosmoso pramonėje, kartu atsižvelgiant į gynybos ir saugumo poreikius, padedant Europos gynybos agentūrai. EESRK norėtų, kad šiame procese dalyvautų ne tik pramonė, bet ir visa socialinė bendruomenė.

2.9. Komunikate numatoma pasitelkti ES SST konsorciumą ([3]) siekiant plėtoti veiklos pajėgumus, būtinus būsimam Sąjungos kosmoso eismo valdymui, be kita ko, gerinti jo veiklos rezultatus, plėtoti kosmoso stebėjimo ir orbitoje esančių objektų sekimo (SST) paslaugas ir naujas technologijas pasitelkiant dirbtinį intelektą bei kvantines technologijas, remti kosminių šiukšlių mažinimo ir techninės priežiūros orbitoje operacijas ir užtikrinti Sąjungos, nacionalinių fondų, Europos kosmoso agentūros (EKA), programos „Europos horizontas“ ir Europos gynybos pramonės plėtros programos (EGPPP) finansavimo sinergiją.

2.10. Svarbus 2023–2027 m. Sąjungos saugaus junglumo programos aspektas – kosmoso erdvės už Europos žemyno ribų aprėpties didinimas; Sąjunga turės pasikliauti visų pirma Jungtinių Tautų kosmoso reikalų biuru (UNOOSA) ir nacionalinėmis institucijomis, kad jos parengtų standartus, kurie bus taikomi kosmoso teritorijos valdymui, kartu skatindama rengti bendrus standartus konkrečiame forume ir ragindama tarptautines standartizacijos organizacijas laikytis integruoto požiūrio.

2.11. Nurodyti tikslai reiškia, kad artimiausiu metu sektorius prisiims tam tikrus įpareigojimus, o vidutiniu laikotarpiu valstybės narės parengs teisės akto pasiūlymą, kuriuo būtų sprendžiamas nacionalinių metodų susiskaidymo klausimas ir vengiama iškraipyti konkurenciją su už Sąjungos ribų įsisteigusiais veiklos vykdytojais, nustatant vienodų sąlygų taikymo veiklos vykdytojams principą. Taip pat numatytos neprivalomos priemonės, pvz., gairės.

Pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto būtų pirmas žingsnis; tuomet Europos organizacijos turėtų priimti visiems taikomus techninius reikalavimus – standartus ar gaires.

2.12. Komunikate teigiama, kad Sąjunga teiks pirmenybę daugiašaliam požiūriui Jungtinėse Tautose, skatindama dialogą su Kosmoso erdvės taikaus naudojimo komitetu (COPUOS) ir Nusiginklavimo konferencija. Atsižvelgiant į tai, kad sprendžiamas žmonijos ateities klausimas, ES turi nustatyti atitinkamus JT organus, kurie turėtų vykdyti šią veiklą, įskaitant Tarptautinę civilinės aviacijos organizaciją (ICAO).

Komunikate numatyta metodika taikoma principu „iš apačios į viršų“: ji bus grindžiama nacionaliniais ir regioniniais indėliais, siekiant užtikrinti numatytų taisyklių ir standartų suderinamumą, o po to regioniniai komponentai bus integruoti į pasaulinio masto valdymą, kuris dar turi būti apibrėžtas.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. Komisijos komunikate įvertinamas kosminio eismo valdymo poreikis ir siūlomas visuotinai taikomas Europos požiūris į kosmoso naudojimą, įskaitant civilinį naudojimą. Kosmoso veiklos plėtra, veikėjų, dalyvaujančių eksploatuojant kosminę erdvę, gausėjimas ir įvairovė, taip pat visų veiklos sektorių priklausomybė nuo palydovinių technologijų ir paslaugų laipsniškai lėmė pernelyg aktyvų orbitų eksploatavimą ir dažnių spektro prisotinimą, todėl juos reikia racionalizuoti.

3.2. Pagal tarptautinę teisę (Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga, ITU) Žemės orbitos laikomos ribotais gamtos ištekliais. Laisvės ir nepasisavinimo principai, kuriais grindžiamas Žemės orbitų naudojimas, susiduria su šalių ir bendrovių, kurios kartais pažeidžia ITU taisykles, reikalavimais dėl dažnių paskirstymo ir palydovinių sistemų platinimo.

([2]) Projekte „Spaceways“, finansuojamame pagal Europos Sąjungos bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Horizontas 2020“, dalyvauja 13 pagrindinių Europos dalyvių: palydovų gamintojai ir paleidėjai, operatoriai ir paslaugų teikėjai, taip pat politinių ir teisinių mokslinių tyrimų centrai ir institutai.
EUSTM dalyvauja 20 pagrindinių Europos dalyvių.

([3]) Ispanija, Italija, Lenkija, Portugalija, Prancūzija, Rumunija ir Vokietija.

3.3. Kosmoso veikėjų, kurie iki šiol iš esmės buvo valstybiniai, ir tų, kurie siekė tokio statuso, įskaitant privačius veiklos vykdytojus, kova paskatino iš esmės reformuoti tarptautinius standartus, kurie buvo priimti, kai kosmosas buvo mažos technologinių ir pramoninių galių turinčios grupės veiklos sritis.

3.4. Be teisinių klausimų, kosmoso teritorija naudojama tokiame kontekste, kuriame vėl pasireiškia tarptautinė geopolitinė įtampa, kaip rodo aktualijos: tai ypač pasakytina apie koorbitalines bauginimo operacijas, technologijų lenktynes ar priešpalydovinių ginklų bandymus, dėl kurių tarp valstybių susiklostė nepasitikėjimo atmosfera.

3.5. Dėl orbitų ir dažnių spektro prisotinimo keliamų problemų, taip pat dėl kosminių šiukšlių gausėjimo kylančios grėsmės valstybės narės, EKA ir ES SST konsorciumas ([4]) nusprendė geriau koordinuoti stebėsenos priemones ir technologijas. Atsižvelgdamas į privačių palydovų sistemų ir galimų nelegalių zonų gausėjimą, EESRK ragina priimti griežtus reikalavimus.

3.6. Bendrame komunikate pabrėžiamas atsargus tarptautinio dialogo atnaujinimas siekiant parengti elgesio kodeksą ir priemones, įskaitant teisėkūros priemones, skirtas tvariam kosminės erdvės naudojimui užtikrinti.

Teisiniai ir politiniai aspektai

3.7. EESRK pritaria komunikate ir pasiūlyme dėl reglamento nustatytiems veiklos tikslams ir norėtų atkreipti dėmesį į teisinius ir politinius aspektus, į kuriuos negalima neatsižvelgti sprendžiant šiuos klausimus.

3.8. Nelengva apibrėžti sąvoką „kosmoso teisė“. Nors kosmoso ribų nustatymo klausimu dar nesusitarta, buvo pripažinta, jog kosmoso teisei, *inter alia*, būdingi tam tikri pagrindiniai principai.

3.9. Nors pagrindiniai principai buvo priimti remiantis penkiomis tarptautinėmis sutartimis ir aštuoniomis tarptautinėmis rezoliucijomis ([5]), kosmoso teisės apibrėžimo klausimas liko neišspręstas, nes kosmoso tyrinėjimo pradžioje pagrindinis rūpestis buvo neleisti galingosioms pasaulio kosminėms valstybėms pasisavinti dangaus kūnų, o ne aiškiai apibrėžti tos teisės dalyką.

3.10. Kosmoso teisės principai buvo nustatyti dar 1963 m. gruodžio 13 d. JT rezoliucijoje 1962 (XVIII) ir pakartoti 1967 m. pirmojoje Kosminės erdvės sutartyje.

Šie principai yra:

— kosmoso tyrinėjimas ir naudojimas visos žmonijos labui,

— naudojimo ir tyrinėjimo laisvė,

— nepasisavinimas,

— taikus naudojimas,

— valstybių atsakomybė už savo veiklą kosmose,

— bendradarbiavimas ir savitarpio pagalba,

— nacionalinė jurisdikcija ir kosmoso objektų kontrolė,

— valstybių atsakomybė už žalą,

— astronautams suteikiamas žmonijos pasiuntinių statusas.

3.11. Apie kosmoso teisės taikų pobūdį byloja dar du jos principai.

([4]) https://www.eusst.eu

([5]) I. Chalaye *Le statut des orbites terrestres et leur utilisation à la lumière des principes du droit spatial* (Žemės orbitų statusas ir naudojimas atsižvelgiant į kosmoso teisės principus), Taikomųjų geopolitinių mokslų institutas (IEGA), Paryžius, 2021 m. spalio mėn.

Pirmasis – visoms valstybėms, dalyvaujančioms tyrinėjant ir naudojant kosmosą, nustatytas bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos įpareigojimas. Tai reiškia veiksmingą ir skaidrų kosmose veiklą vykdančių šalių dialogą, siekiant užtikrinti vykdomos veiklos tvarumą ir saugumą. Kaip matyti iš komunikato, šiuo metu šiame dialoge ypatingas dėmesys skiriamas kosminių šiukšlių problemai.

3.12. Antrasis pagrindinis kosmoso teisės principas yra valstybių ir naujųjų veikėjų atsakomybė už savo veiklą kosmose. Ji apima tarptautinę atsakomybę už veiklos kontrolę ir atsakomybę už tokios veiklos kosmose padarytą žalą. Bendrame komunikate taip siekiama nustatyti tarptautinę atsakomybę už veiklos kontrolę.

3.13. Kai buvo rengiamos pagrindinės kosmoso sutartys, kosminių šiukšlių ir orbitų bei dažnių prisotinimo klausimas nebuvo įtrauktas į darbotvarkę, tačiau dabar mūsų visuomenių priklausomybė nuo palydovinių išteklių lėmė tokį didžiulį į kosmosą paleidžiamų objektų pagausėjimą, kad orbitų ir dažnių paskirstymo klausimas tapo tikru strateginiu klausimu.

3.14. Todėl po 60 kosminės erdvės eksploatavimo metų sulaukėme saugumo iššūkių, susijusių su orbitomis, beprecedenčio pagausėjimo. Nuo 2007 m. sausio mėn. Kinijos priešpalydovinių ginklų bandymo įvairių formų jėgos demonstravimo kosmose atvejų padaugėjo. Taip pat kyla klausimas dėl kosminės erdvės „ginklavimosi“ rizikos.

Tarptautinėje teisėje šis klausimas yra itin miglotas, nes dar nėra apibrėžta, kas yra puolimo kosmose priemonės ir kas yra agresija, o puolimo kosmose būdai yra įvairūs; jie apima raketų smūgius, akinimą lazerio spinduliu, kibernetinius išpuolius ryšių sistemose, koorbitalinius manevrus ir t. t.

3.15. Geostacionariojoje orbitoje susiduriama su kitokio pobūdžio sunkumais: dažnių perkrova ir trukdžių rizika. Geostacionarioji orbita yra itin svarbi telekomunikacijų paslaugų tęstinumo užtikrinimui visoms pasaulio valstybėms. Dėl tokių pokyčių kyla nemažai teisinių sunkumų, nes geostacionariosios orbitos plėtra lėmė ekonominės rinkos sukūrimą ir netgi spekuliacijų atsiradimą.

3.16. Todėl, atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, EESRK mano, kad bendru komunikatu, imantis aktyviosios diplomatijos priemonių, reikėtų labai skatinti daugiašalį kosmoso eismo valdymą Jungtinių Tautų sistemoje, visų pirma Kosminės erdvės taikaus naudojimo komitete (COPUOS) ir Nusiginklavimo konferencijoje, kadangi šiuo klausimu neturime pakankamai taisyklių.

Kosmoso eismo valdymas – iššūkis Europos valdymui

3.17. Kosmoso eismo valdymas nėra nauja sąvoka. Tačiau dėl kosmoso veiklos saugai, saugumui ir tvarumui kylančių iššūkių pobūdžio ir svarbos kosmoso eismo valdymas (STM) tapo precedento neturinčiu prioritetu kosmoso srities veikėjams ir valstybėms, suvokiančioms savo priklausomybę nuo kosmoso išteklių. Tačiau tik atitinkamus technologinius pajėgumus turinčios valstybės jau yra parengusios kosmoso stebėjimo ir sekimo (SST) ir informuotumo apie padėtį kosmose (angl. *Space Situational Awareness*, SSA) programas.

3.18. Jungtinių Valstijų Gynybos departamentas šiuo metu naudoja pažangiausią sistemą. Jo kosmoso stebėjimo tinklas (SSN), kuriame veikia antžeminiai ir kosminiai radarai, suteikia JAV unikalią aptikimo ir identifikavimo galimybę, kurią jos kartu su savo sąjungininkais ir partneriais taip pat naudoja kaip poveikio priemonę.

Kitos valstybės, pavyzdžiui, Rusija, Kinija, Japonija, Indija ir kai kurios Europos šalys (Prancūzija, Vokietija) taip pat yra parengusios kosmoso stebėjimo programas. Atsižvelgiant į jų strateginę funkciją, didžioji dauguma šių programų yra kontroliuojamos kariuomenės, padedant kosmoso agentūroms.

Europos Sąjungoje Ispanija, Italija, Lenkija, Portugalija, Prancūzija, Rumunija ir Vokietija įsteigė ES SST konsorciumą, kurio tikslas – nemokamai įvertinti susidūrimų orbitoje ir nekontroliuojamo kosminių šiukšlių pakartotinio patekimo į Žemės atmosferą riziką ir aptikti orbitoje esančius fragmentus. 2023 m. ES SST taps daugiau valstybių narių apimančia partneryste, kad Europos ir pasaulio palydovų operatoriams galėtų teikti susidūrimo rizikos vertinimo paslaugas.

Kai kurios privačios įmonės taip pat sukūrė savo SST ir (arba) SSA sistemas duomenims ir verslo paslaugoms teikti.

3.19. Kaip pažymėta bendrame komunikate ir šioje nuomonėje, su STM programų įvairove susijusi pagrindinė problema yra tarptautinės standartizacijos stoka. Vis dėlto akivaizdu, kad reikia parengti tarptautinius standartus bei gaires ir rinkti geriausios patirties pavyzdžius.

3.20. Pasaulinės iniciatyvos ir sprendimai dėl kosmoso eismo valdymo gali sukurti sudėtingą aplinką Europai ir jos kosmoso srities subjektams. JAV ėmėsi iniciatyvios politikos teigdamos, kad jos likusiam pasauliui turėtų būti pavyzdžiu kuriant geresnius duomenų ir informuotumo apie padėtį kosmose standartus, sudarant standartizuotų metodų rinkinį susidūrimų rizikai sumažinti ir tarptautiniu mastu propaguojant įvairius veiklos kosmose techninius standartus, patirtį ir saugos standartus.

3.21. Sąjunga atkreipė dėmesį į strateginius, komercinius ir geopolitinius kosmoso eismo valdymo aspektus, kurie neapsiriboja kosminės erdvės tvarumu, bet taip pat yra susiję su Europos savarankiškumu ateityje prieigos prie kosmoso ir kosmoso naudojimo srityje.

Europos kosmoso srities subjektai jau parengė tam tikrą politiką ir iniciatyvas, kuriomis siekiama tiesiogiai arba netiesiogiai spręsti kosmoso eismo valdymo problemas. Tačiau tai, kad Europa delsia spręsti šią problemą įsijungdama į bendrus projektus, turi pasekmių.

3.22. Juk Europos palydovų gamybos konkurencingumui ateityje gali kilti grėsmė, jei įmonės bus priverstos naudoti JAV STM duomenis arba pateikti JAV STM licenciją, kurią gali būti atsisakyta joms išduoti. Europos palydovų paleidimo paslaugų teikėjai taip pat susiduria su didele rizika.

Daugelis Europos subjektų labai priklauso nuo su JAV pasirašytų dalijimosi duomenimis susitarimų, susijusių su nauja 2021 m. Europos informuotumo apie padėtį kosmose sistema (angl. *Space Situational Awareness*, SSA). Šie subjektai tai ministerijos ir kariuomenės ([6]), Europos tarpvyriausybinės organizacijos (EKA, EUMETSAT), komerciniai palydovų operatoriai ir palydovų paleidimo paslaugų teikėjai.

3.23. EESRK nuomone, ES turi priimti nuostatas, kuriomis būtų užtikrintas ne tik sertifikuotas veiklos lygis, bet ir ilgalaikis kosmoso paslaugų prieinamumas. Be to, Europai bandant įgyvendinti patikimą bendrą saugumo ir gynybos politiką, kuriai kosmoso ištekliai turi lemiamą, galbūt gyvybiškai svarbią reikšmę, ji turi atitikti griežčiausius vyriausybėms ir gynybos srities naudotojams keliamus saugumo ir saugos reikalavimus.

3.24. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nors anksčiau ES daugiausia taikė fizinę kosmoso išteklių apsaugą, grindžiamą griežta ir brangia strategija, pastarojo meto Sąjungos iniciatyvose siūloma pereiti prie atsparesnio požiūrio. Dabar ES pasisako už į ateitį orientuotą kosmoso infrastruktūros saugumo strategiją. Šiuo tikslu ji pradėjo dvi svarbias iniciatyvas: tai pasiūlymas sukurti tarptautinį veiklos kosmose elgesio kodeksą ir Europos informuotumo apie padėtį kosmose programa.

3.25. Vis dėlto EESRK apgailestauja, kad jau iš pradžių trūksta kai kurių valstybių narių, turinčių savo stebėjimo ir stebėsenos priemones, pajėgumų koordinavimo. Šiuo metu sunku susitarti dėl tikslų, kuriuos reikia pasiekti įgyvendinant Europos STM programą. Kosmoso eismo valdymo klausimas didele dalimi puikiai iliustruoja, kaip sunku sukurti tikrą europinį kosmoso sektoriaus valdymą, nors kosmoso tvarumo ir kosmoso saugumo klausimai yra bendri visoms valstybėms narėms, joms naudojant kosmoso pajėgumus arba kosmoso išteklius.

3.26. Šie sunkumai trukdo tarptautiniam Europos kosmoso pramonės konkurencingumui. Ilgalaikėje perspektyvoje Europos nustatytų standartų ir suderinamumo su kitais standartais nebuvimas gali pakenkti galimybei laisvai naudotis kosmosu. Nepakanka turėti savo palydovų paleidimo pajėgumus. Taip pat, siekiant išlaikyti Europos kosmoso konkurencingumą, būtina turėti galimybę palydovus dislokuoti nepriklausomai nuo už Europos ribų nustatytų standartų: tai galima iliustruoti 2022 m. birželio mėn. 22 d. „Ariane 5“ pirmosios metų misijos, kurios tikslas buvo paleisti į orbitą du – malaizietišką ir indišką – palydovus, sėkme. Be to, labai greitai bus įgyvendintas kitas žingsnis – „Ariane 6“; ši raketų sistema yra lankstesnė ir pigesnė nei „Ariane 5“ (ir todėl konkurencingesnė JAV įmonės „SpaceX“ atžvilgiu), jos pirmas skrydis numatytas 2023 m.

([6]) https://www.esa.int/Safety_Security/SSA_Programme_overview

3.27. Naudodamasis šio komunikato teikiamomis galimybėmis, EESRK primena:

— savo įsipareigojimą pritaikyti programą „Galileo“ civilinėms reikmėms geležinkelių, jūrų ir kelių transporto srityse,

— savo pageidavimą greitu metu praktiškai įgyvendinti Komisijos nario T. Bretono pasiūlytus ypatingos svarbos infrastruktūros objektus.

3.28. Nors kai kurių valstybių narių nacionaliniu lygmeniu parengti standartai ir normos gali būti naudingi rengiant bendras nuostatas, Europa vis dėlto turės tapti šalimi, turinčia lemiamą balsą dėl standartizacijos priemonių. Todėl ES ir EKA valstybės narės turi susitarti dėl Europos pastangų STM srityje tikslų ir principų, apibrėžti konsultacijų ir koordinavimo mechanizmus, aiškiai nustatyti vaidmenis, nedviprasmiškai paskirstyti atsakomybę ir skaidriai dalytis veikla tarp valstybių narių ir Europos suinteresuotųjų subjektų, neprieštaraujant kitose šalyse galiojančioms sistemoms.

3.29. EESRK nuomone, šis bendras komunikatas yra pavėluotas, tačiau sveikintinas pripažinimas, kad svarbu įvairiais lygmenimis spręsti uždavinius, kylančius dėl aktyvesnės kosmoso veiklos, su kuria susijusios privalomos sistemos nebuvimas galėtų kelti pavojų pasaulinei pusiausvyrai.

Briuselis, 2022 m. rugsėjo 21 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Christa SCHWENG

PRIEDAS

Priede pateikiama Pramonės permainų konsultacinės komisijos papildomoji nuomonė – CCMI/196 – Naujoji kosmoso industrija.

„Pramonės permainų konsultacinės komisijos nuomonė „Kosmoso technologijomis grindžiamas saugus junglumas ir naujoji kosmoso industrija. Europos pramonės kelias į suverenumą ir inovacijas“

(TEN/775 papildomoji nuomonė)

Pranešėjas **Maurizio MENSI**

Bendrapranešėjis **Franck UHLIG**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 2 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 56 straipsnio 1 dalis
	Papildomoji nuomonė
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija
Priimta skyriuje	2022 6 24
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	21 / 0 / 1

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK remia Europos Komisijos iniciatyvas dėl kosmoso technologijomis grindžiamo saugaus ryšio ir „naujosios kosmoso industrijos“ siekiant sustiprinti valstybių narių pramonės ir veiklos suverenumą. Savarankiškumo užtikrinimas yra labai svarbus veiksnys ne tik būsimam pramonės konkurencingumui, bet ir strateginiam nepriklausomumui ir atsparumui užtikrinti ([1]), kaip neseniai parodė elektroninių komponentų trūkumas, ypač po COVID-19 krizės ir prasidėjus karui Ukrainoje, kurie labai paveikė Europos kosmoso pramonę.

1.2. EESRK mano, kad saugus, prieinamas ir įperkamas junglumas yra ne tik esminė dalyvaujamosios demokratijos veikimo priemonė, bet ir būtina išankstinė sąlyga siekiant tinkamai įgyvendinti pagrindines teises, taip pat proga suteikti daugiau galių piliečiams ir pilietinei visuomenei.

1.3. EESRK pripažįsta kosmoso svarbą mūsų ekonomikai ir visuomenei, taip pat jo strateginę reikšmę saugumo ir gynybos požiūriu, kaip parodė Rusijos ir Ukrainos karas. Be to, fizinis ir kibernetinis antžeminės ir kosminės infrastruktūros bei su ja susijusių duomenų saugumas yra labai svarbus siekiant užtikrinti paslaugų tęstinumą ir tinkamą sistemų veikimą.

1.4. EESRK mano, kad Europos kosmoso ekosistemos skatinimas yra labai svarbus veiksnys siekiant paspartinti dvejopą pertvarką ir spręsti didžiuosius pasaulinius uždavinius, kaip antai klimato kaita. Jis taip pat pripažįsta potencialius kosmoso startuolių ir MVĮ įtraukimo į ES kosmoso programas privalumus, įskaitant jų indėlį į ES atsparumą ir strateginį savarankiškumą.

1.5. EESRK laikosi tvirtos nuomonės, kad saugios ir savarankiškos ryšio kosmose sistemos (toliau – Programa) valdymui užtikrinti reikia, kad įvairios institucijos dirbtų kartu, todėl turi būti užtikrintas veiksmingas ir tinkamas koordinavimo lygis.

([1]) Europa turi antrą pagal dydį pasaulyje kosmoso pramonę, kurioje dirba daugiau kaip 231 000 specialistų ir kurios vertė siekia 53–62 mlrd. EUR (tyrimas „Kosmoso rinka“ (angl. *Space Market*), Europos Parlamentas, 2021 m. lapkričio mėn.).

1.6. EESRK mano, kad jau įgyvendinama bendroji programa „Europos horizontas“ turėtų būti naudojama kosmoso rinkai skatinti, novatoriškų komercinių sprendimų, skirtų ES galutinės ir pradinės grandies kosmoso sektoriams, kūrimui remti ir pagrindinių Programai reikalingų technologijų prieinamumui paspartinti, kartu įgyvendinant EuroQCI ([2]) ir ENTRUSTED ([3]) iniciatyvas. Visų pirma, siekiant sukurti Europos komponentų, sistemų ir posistemių sistemą, reikėtų didelių ir ilgalaikių pastangų, kad būtų atkurta stipri Europos pramonė.

1.7. EESRK rekomenduoja plėtoti sinergiją su Europos gynybos fondu ir pasitelkiant Komisijos civilinės, kosmoso ir gynybos pramonės sinergijos veiksmų planą.

1.8. EESRK mano, kad, siekiant užtikrinti Europos kosmoso pramonės konkurencingumą, Komisijos iniciatyvomis turėtų būti remiamas aukšto lygio įgūdžių plėtojimas su kosmosu susijusiose srityse ir remiama švietimo ir mokymo veikla, kad būtų visapusiškai išnaudotas Sąjungos piliečių potencialas toje srityje. Taip būtų pagerintas svarbus Programos socialinis aspektas.

1.9. EESRK pabrėžia, kad reikia atsižvelgti į visus kosmoso pajėgumus modernizuojant esamus kosminius įrenginius („Galileo“ ([4]), „Copernicus“ ([5])), taip pat plėtojant ateities konsteliacijas ir paslaugas. Tai padidins ES kosminių išteklių atsparumą ir paskatins jos pramonės konkurencingumą. Priskiriant atsakomybę remiantis įrodyta kompetencija turėtų būti užtikrintas veiksmingas Programos įgyvendinimas.

1.10. EESRK mano, kad ES turi skatinti mokslo ir technikos pažangą ir remti kosmoso sektoriaus konkurencingumą bei inovacinius pajėgumus, visų pirma MVĮ, startuolių ir novatoriškų įmonių, ir taip skatinti pradinės ir galutinės grandies ekonominę veiklą. Mokslinių tyrimų ir inovacijų programos iš tiesų atlieka esminį vaidmenį didinant Sąjungos ir jos narių technologinius pajėgumus.

2. **Nuomonės aplinkybės, įskaitant nagrinėjamą pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto**

2.1. Europos Komisijos pasiūlymu siekiama parengti programą, pagal kurią būtų teikiamos garantuotos ir atsparios palydovinio ryšio paslaugos. Komisija yra įsipareigojusi skatinti inovacijas kosmoso sektoriuje ir toliau prisidėti prie klestinčios ES naujosios kosmoso industrijos ekosistemos kūrimo, nes tai numatyta kaip vienas iš pagrindinių jos Kosmoso programos prioritetų. Šiuo tikslu Komisija pradėjo iniciatyvą CASSINI ([6]). Visų pirma tai užtikrintų vyriausybiniams naudotojams visame pasaulyje ilgalaikę prieigą prie patikimų, saugių ir ekonomiškai efektyvių palydovinio ryšio paslaugų, kuriomis remiama ypatingos svarbos infrastruktūros objektų apsauga, priežiūra, išorės veiksmai ir krizių valdymas, taip didinant valstybių narių atsparumą.

2.2. Tikimasi, kad iniciatyvai bus naudinga tiek jau įsitvirtinusių subjektų, tiek naujosios kosmoso pramonės ekosistemos atstovų patirtis industrinės Europos kosmoso pramonės srityje. Taigi pasaulinis palydovinis ryšys dabar tapo strateginiu ES ir jos valstybių narių saugumo, saugos ir atsparumo turtu. Pasiūlymu taip pat siekiama užtikrinti komercinį spartųjį plačiajuostį ryšį visoje Europoje, panaikinti nejautrumo dažniui sritis ir užtikrinti sanglaudą tarp valstybių narių teritorijų, taip pat ryšį strateginės svarbos geografinėse vietovėse, pavyzdžiui, Afrikoje ir Arkties regione. Po „Galileo“ ir „Copernicus“ siūloma trečioji konsteliacija bus grindžiama trimis naujais diferencialais: pritaikytasis saugumas (naudojant naujas technologijas, pvz., kvantines) perduodant neskelbtiną informaciją (gynybos srityje), kelias orbitas apimanti konsteliacija ir struktūra, pagrįsta viešojo ir privačiojo sektorių partneryste (siekiant dar labiau sustiprinti komercinį aspektą).

([2]) Europos kvantinės komunikacijos infrastruktūros (EuroQCI) iniciatyva.

([3]) Mokslinių tyrimų projektas, įgyvendinamas ES vyriausybiniams subjektams skirto saugaus palydovinio ryšio srityje (*SatCom*). ENTRUSTED: *European Networking for satellite Telecommunication Roadmap for the governmental Users requiring Secure, inTeroperable, innovativE and standardiseD services* (Europos lygmens tinklaveikos palydovinių telekomunikacijų srityje veiksmų gairės, skirtos vyriausybiniams naudotojams, siekiant užtikrinti saugias, sąveikias, novatoriškas ir standartizuotas paslaugas).

([4]) Europos pasaulinė palydovinė navigacijos sistema, veikianti nuo 2016 m. gruodžio mėn., kai ji pradėjo teikti paslaugas valdžios institucijoms, įmonėms ir piliečiams.

([5]) Europos Sąjungos Žemės stebėjimo programa, teikianti Žemės stebėjimo duomenis, kuriuos naudoja paslaugų teikėjai, valdžios institucijos ir tarptautinės organizacijos.

([6]) Inovacijas kuriančių konkurencingų kosmoso sektoriaus startuolių (angl. *Competitive Space Start-ups for INnovatIon*) iniciatyva yra Europos Komisijos su kosmoso technologijomis susijusio verslumo iniciatyva, kurios pagrindinis tikslas – įvairiomis priemonėmis ir finansavimu remti startuolius ir MVĮ įvairiais jų augimo etapais.

2.3. Pasiūlymas dera su keliomis kitomis ES politikos sritimis ir vykdomomis teisėkūros iniciatyvomis, susijusiomis su duomenimis (pavyzdžiui, INSPIRE direktyva ([7]) ir Atviruųjų duomenų direktyva ([8])), debesijos kompiuterija ir kibernetiniu saugumu. Visų pirma teikiant vyriausybines paslaugas būtų užtikrinama didesnė sanglauda, atsižvelgiant į ES skaitmeninę ir kibernetinio saugumo strategijas, užtikrinant Europos infrastruktūros, tinklų, ryšių ir duomenų vientisumą ir atsparumą. Pasiūlymu taip pat bus remiamas Sąjungos kosmoso sektoriaus pramonės konkurencingumas ir inovaciniai pajėgumai ir labai prisidedama prie to, kad ateinančiais metais Europa galėtų savarankiškai ir už prieinamą kainą naudotis kosmoso erdve, be to, jis turės didelį ir svarbų teigiamą poveikį Europos paleidimo įrenginių eksploatavimo modelių konkurencingumui ([9]).

2.4. Europos Vadovų Tarybos 2019 m. kovo 21–22 d. išvadose pabrėžta, kad ES turi labiau išplėtoti konkurencingą, saugią, integracinę ir etišką skaitmeninę ekonomiką, kurioje būtų užtikrintas pasaulinio lygio sujungiamumas ([10]). Pažymėtina, kad 2021 m. vasario 22 d. Komisijos komunikate „Civilinės, gynybos ir kosmoso pramonės sinergijos veiksmų planas“ nurodoma, kad siekiama visiems Europoje suteikti prieigą prie didelės spartos ryšio ir užtikrinti atsparią junglumo sistemą, leisiančią Europai neprarasti ryšio, kad ir kas atsitiktų ([11]).

2.5. Programa būtų papildyti sudaryti ES vyriausybinio palydovinio ryšio GOVSATCOM ([12]) susitarimai dėl esamų vyriausybinio palydovinio ryšio pajėgumų telkimo ir dalijimosi jais. Dėl riboto palydovo naudojimo laikotarpio per ateinantį dešimtmetį reikės papildyti keletą vyriausybėms priklausančių infrastruktūrų, kurios bus GOVSATCOM išteklių telkimo ir dalijimosi jais dalis ([13]).

2.6. Didėjant hibridinių ir kibernetinių grėsmių mastui ir gaivalinių nelaimių tikimybei, valstybiniams subjektams reikalingas didesnis saugumas, patikimumas ir atitinkamų palydovinio ryšio sprendimų prieinamumas. Be to, dėl augančio kvantinių kompiuterių naudojimo kyla papildoma grėsmė, nes šie kompiuteriai galės iššifruoti šiuo metu užšifruotą turinį.

2.7. JAV, Kinijoje ir Rusijoje sukurtos įvairios didelės ne ES palydovų grupės, teikiant valstybinį finansavimą arba subsidijas. Dėl neužimtų dažnių ir orbitos laiko tarpsnių trūkumo bei ribotos GOVSATCOM pajėgumų naudojimo trukmės reikia skubiai sukurti kosmoso technologijomis grindžiamo ES saugaus ryšio sistemą. Programa būtų siekiama išnaudoti vyriausybinių palydovinio ryšio paslaugų pajėgumus ir užpildyti jų galimybių spragas.

([7]) 2007 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/2/EB, sukurianti Europos bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE) (OL L 108, 2007 4 25, p. 1).

([8]) 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1024 dėl atviruųjų duomenų ir viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (OL L 172, 2019 6 26, p. 56).

([9]) Šiuo metu orbitoje veikia 18 palydovų, o per ateinančius 10–15 metų planuojama paleisti daugiau kaip 30 palydovų, todėl ES taip pat yra didžiausia Europos institucinė paleidimo paslaugų klientė. Po komercinių palydovų, paleidimo įrenginiai yra antra pagal dydį Europos kosmoso gamybos veiklos sritis, stiprinanti Europos pramonę. Komisija sutelks ES programų paleidimo paslaugų poreikius ir veiks kaip pažangus Europos patikimų ir ekonomiškai efektyvių paleidimo sprendimų vartotojas. Be to, nepaprastai svarbu, kad Europa ir toliau turėtų modernią, veiksmingą ir lanksčią paleidimo infrastruktūrą.

([10]) 2019 m. birželio mėn. valstybės narės pasirašė Europos kvantinės komunikacijos infrastruktūros (EuroQCI) deklaraciją, kuria jos sutarė bendradarbiauti su Komisija padedant Europos kosmoso agentūrai (EKA), kad būtų sukurta visą ES galinti apimti kvantinės komunikacijos infrastruktūra.

([11]) COM(2021) 70 *final*.

([12]) 2021 m. balandžio 28 d. ES patvirtino Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/696 GOVSATCOM komponentą, kad užtikrintų ilgalaikį patikimų, saugių ir ekonomiškai efektyvių palydovinio ryšio paslaugų prieinamumą GOVSATCOM naudotojams. Reglamente (ES) 2021/696 numatyta, kad pirmajame GOVSATCOM komponento etape (maždaug iki 2025 m.) bus naudojami esami pajėgumai. Šiomis aplinkybėmis Komisija turėtų pirkti GOVSATCOM pajėgumus iš valstybių narių, kurios turi nacionalinių sistemų ir kosmoso pajėgumų, taip pat iš komercinių palydovinių ryšių ar paslaugų teikėjų, atsižvelgdama į esminius Sąjungos saugumo interesus.

([13]) Iš tikruųjų GOVSATCOM yra su nacionaliniu saugumu glaudžiai susijęs strateginis turtas, kuriuo naudojasi dauguma valstybių narių. Viešojo sektoriaus naudotojai linkę teikti pirmenybę vyriausybiniams sprendimams (vyriausybinio palydovinio ryšio savininkai yra Prancūzija, Vokietija, Graikija, Italija, Liuksemburgas ir Ispanija) arba viešojo ir privačiojo sektorių sprendimams (pavyzdžiui, Vokietijos „Satcom BW“ arba Liuksemburgo „GovSat“), arba naudojasi konkrečių akredituotų privačių paslaugų teikėjų teikiamomis galimybėmis. Jau 2013 m. pripažinta, kad GOVSATCOM (2013 m. gruodžio 19–20 d. Europos Vadovų Tarybos išvados) yra perspektyvi Sąjungos iniciatyvų sritis, kurią plėtojant galima realiai prisidėti prie tikslų siekti stiprios, saugios ir atsparios Europos Sąjungos. Dabar GOVSATCOM yra neatsiejama Europos kosmoso strategijos (Europos kosmoso strategija, COM(2016) 705 *final*), Europos gynybos veiksmų plano (Europos gynybos veiksmų planas, COM(2016) 950 *final*) ir Visuotinės Europos Sąjungos strategijos dalis.

2.8. Vykdant programą taip pat turėtų būti sudaromos sąlygos privačiajam sektoriui teikti komercinio palydovinio ryšio paslaugas. Remiantis poveikio vertinimu, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystė yra tinkamiausias įgyvendinimo modelis siekiant užtikrinti galimybes siekti Programos tikslų. Ji ypač skatintų inovacijas visuose Europos kosmoso pramonės komponentuose (didžiosiose sistemų integravimo įmonėse, nepriklausomose vidutinės kapitalizacijos įmonėse, MVĮ ir startuoliuose).

2.9. Kadangi vyriausybės, piliečiai ir ES institucijos tampa vis labiau priklausomi nuo junglumo, jų poreikiams patenkinti reikia geresnių saugumo sprendimų, mažos delsos ([14]) ir didesnės spartos plačiajuosčio ryšio, reikia užtikrinti prieigą prie atsparių sprendimų pasitelkiant novatoriškas technologijas ir naujas pramonės tendencijas bei metodus. Taigi, kaip pabrėžiama pasiūlyme, numatoma sistema bus technologijų tendencijų kūrėja.

2.10. Kad Programa būtų ekonomiškai efektyvi ir būtų galima pasinaudoti masto ekonomija, ją įgyvendinant reikia optimizuoti vyriausybinių paslaugų pasiūlos ir paklausos suderinimą.

2.11. Iš tikrųjų palydovinis ryšys užtikrina visuresę aprėptį ir papildo antžeminius tinklus. Jis vis dažniau laikomas strateginiu turtu, o tai rodo, kad pasaulyje vis labiau reikia valstybinių tarnybų, užtikrinančių atsparų junglumą ne tik siekiant paremti jų saugumo operacijas, bet ir sujungti ypatingos svarbos infrastruktūros objektus, sudaryti palankesnes sąlygas veiksmingai ir efektyviai elektroninei tarpvalstybinei ar tarpsektorinei Europos viešojo administravimo institucijų, įmonių ir piliečių sąveikai, prisidėti prie veiksmingesnio, paprastesnio ir vartotojui patogesnio e. administravimo plėtojimo nacionaliniu, regioniniu ir vietos administravimo lygmenimis ([15]) ir valdyti krizes, taip pat remti sienų ir jūrų stebėjimą.

2.12. Programa bus kuriama palaipsniui, siekiant kokybės. Pradinis kūrimas ir diegimas galėtų prasidėti nuo 2023 m., pradinių paslaugų teikimas ir kvantinės kriptografijos bandymas orbitoje – iki 2025 m., o visapusiškas diegimas su integruota kvantine kriptografija, leidžiančia teikti visas paslaugas – iki 2028 m. Apskaičiuota, kad bendra jos kaina – 6 mlrd. EUR, o lėšos bus gaunamos iš įvairių viešojo sektoriaus šaltinių (ES biudžeto, valstybių narių ir EKA įnašų) ir privačiojo sektoriaus investicijų. Kalbant apie ES finansavimą, jis netrukdo įgyvendinti esamų ES kosmoso reglamento komponentų, visų pirma „Galileo“ ir „Copernicus“.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. EESRK mano, kad šiuolaikiniame skaitmeniniame pasaulyje kosminėmis technologijomis grindžiamas junglumas yra nepaprastai svarbus ir strateginis šiuolaikinės visuomenės turtas. Jis suteikia ekonominę galią, skaitmeninę lyderystę ir technologinį suverenumą, ekonominį konkurencingumą ir visuomenės pažangą. Kosmoso srities subjektams suteikiant svarbesnį vaidmenį, Programa siekiama užtikrinti aukštos kokybės, saugius su kosmosu susijusius duomenis ir paslaugas, kurie gali duoti socialinę ir ekonominę naudą Europos piliečiams ir įmonėms, padidinti ES saugumą ir savarankiškumą bei sustiprinti ES kaip lyderės vaidmenį kosmoso sektoriuje, kad ji galėtų konkuruoti su kitomis pirmaujančiomis kosmoso ekonomikomis ir naujomis kosminėmis valstybėmis. Be to, kosminėmis technologijomis grindžiamas junglumas taip pat yra svarbi techninė priemonė, leidžianti laisvai reikšti mintis ir laisvai skleisti idėjas.

3.2. EESRK mano, kad saugus, prieinamas ir įperkamas junglumas yra ne tik esminė dalyvaujamosios demokratijos veikimo priemonė, bet ir būtina išankstinė sąlyga siekiant atspariai įgyvendinti pagrindines teises ir proga suteikti daugiau galių piliečiams ir pilietinei visuomenei. Europos piliečiai yra vis labiau priklausomi nuo kosmoso technologijų, duomenų ir paslaugų. Tai visų pirma yra susiję su asmens duomenų apsaugos taisyklių laikymusi. Be to, kosmosas atlieka vis svarbesnį vaidmenį ES ekonomikos augimo, saugumo ir geopolitinės svarbos požiūriu. Šiuo atžvilgiu patikimas ir saugus ryšys gali būti laikomas viešąja gėrybe vyriausybėms ir piliečiams.

3.3. EESRK ragina naudoti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, nes tai tinkamas įgyvendinimo modelis siekiant užtikrinti galimybes siekti Programos tikslų. Tiesioginis privačiojo sektoriaus dalyvavimas sukuria aplinką, kuri yra palanki tolesnei sparčiojo plačiajuosčio ryšio ir sklandaus junglumo plėtrai visoje Europoje. Tai atliekama šalinant nejautrumo dažniui sritis ir užtikrinant sanglaudą valstybių narių teritorijose, taip pat ryšį strateginės svarbos geografinėse vietovėse.

([14]) Maža delsa – tai minimalus vėlavimas apdorojant kompiuterinius duomenis prisijungus prie tinklo. Kuo mažesnė apdorojimo delsa, tuo artimesnė prieiga prie duomenų tikruoju laiku. Mažesnės delsos tinklo ryšys pasižymi labai trumpu vėlavimo laiku.

([15]) Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Tarpinio ISA (Europos viešojo administravimo institucijų sąveikumo sprendimai) programos vertinimo rezultatai“, 2019 m. rugsėjo 23 d., COM(2019) 615 *final*.

3.4. Per konkurencingą viešųjų pirkimų procedūrą Komisija gali sudaryti koncesijos sutartį, kad būtų užtikrintas reikiamas sprendimas ir apsaugoti Sąjungos bei valstybių narių interesai. Pramonės dalyvavimas per tokią koncesiją turėtų leisti privačiajam partneriui papildyti Programos infrastruktūrą naujomis galimybėmis, panaudojant papildomas nuosavas investicijas.

3.5. Šiuo atžvilgiu EESRK pabrėžia, kad būsimame Programos valdyme turėtų būti tinkamai atspindėtas viešojo sektoriaus vaidmuo, ypatingą dėmesį skiriant infrastruktūros saugumui ir kruopščiai kontroliuojant išlaidas, vykdymo terminus ir veiklos rezultatus. Komisija bus koncesijos nustatymo ir priežiūros programos valdytoja. ES kosmoso programos agentūrai bus patikėta teikti vyriausybines paslaugas, o Europos kosmoso agentūrai – prižiūrėti kūrimo ir patvirtinimo veiklą. EESRK mano, kad MVĮ taip pat yra labai svarbios inovacijoms ir besiformuojančios naujos kosmoso ekonomikos ekosistemai. Todėl reikėtų aktyviai skatinti MVĮ kosmoso paslaugų plėtrą, taip pat valdžios institucijų ir privačiojo sektoriaus vykdomus jų viešuosius pirkimus. Tai padėtų kurti darbo vietas, tobulinti technologinius įgūdžius ir didinti Europos konkurencingumą, kurie tampa vis svarbesni dvejopam ES perėjimui prie tvarios ir skaitmeninės ekonomikos. Taip būtų užtikrinta veiksminga ir skaidri konkurencija, sustiprintas ES technologinis savarankiškumas taikant konkrečius saugumo, paslaugų tęstinumo ir patikimumo reikalavimus.

3.6. EESRK mano, kad vykdant viešųjų pirkimų procedūrą turėtų būti nustatyti konkretūs koncesijos suteikimo kriterijai, užtikrinantys, kad visoje koncesijos vertės grandinėje dalyvautų startuoliai ir MVĮ, taip skatinant novatoriškų ir perversminių technologijų plėtrą. Tais atvejais, kai ES nepriklausančių šalių tiekėjų įdarbinimas galėtų kelti saugumo ir strateginių problemų, turėtų būti nustatytos tinkamos dalyvavimo taisyklės.

3.7. EESRK mano, kad MVĮ turėtų būti skatinamos pasinaudoti įvairiomis ES turimomis finansavimo priemonėmis kosmoso ekosistemai pagyvinti, nes tai padėtų kurti darbo vietas, tobulinti technologinius įgūdžius ir didinti Europos pramonės konkurencingumą.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. EESRK mano, kad ES ir valstybių narių strateginis suverenumas iš esmės grindžiamas Europos pramonės technologiniu savarankiškumu ir pajėgumu bei palydovinio ryšio saugumu, ypač didėjant geopolitinei įtampai. Todėl EESRK tvirtai remia iniciatyvas, kuriomis siekiama stiprinti ES valstybių narių pramonės ir technologinį suverenumą.

4.2. EESRK pritaria šiam pasiūlymui ir mano, kad galima vyriausybinės ir komercinės civilinės veiklos sinergija yra svarbi galimybė ekonominiu požiūriu, taip pat ir dėl Europos piliečiams teikiamų papildomų paslaugų, atsižvelgiant į visame pasaulyje didėjančias viešąsias ir privačias investicijas į veiklą kosminėje erdvėje.

4.3. EESRK pabrėžia, kad svarbu remti Sąjungos kosmoso sektoriaus pramonės konkurencingumą ir inovacinius pajėgumus. Tai labai padėtų ateinančiais metais užtikrinti Europos galimybes savarankiškai ir už prieinamą kainą naudotis kosmoso erdve ir kartu turėtų labai svarbų ir didelį teigiamą poveikį Europos paleidimo įrenginių eksploatavimo modelių konkurencingumui.

4.4. EESRK pabrėžia, kad vykdant Programą turėtų būti sudarytos sąlygos telekomunikacijų operatoriams naudotis didesniais pajėgumais ir patikimomis bei saugiomis paslaugomis. Be to, komercinis aspektas leistų mažmeninėms paslaugoms pasiekti daugiau privačių naudotojų visoje ES.

4.5. Kalbant apie Programos valdymą (siūlomo reglamento V skyrius), aišku, kad pagrindinius vaidmenis Programoje atliks keturi pagrindiniai subjektai, t. y. Komisija, Europos Sąjungos kosmoso programos agentūra (toliau – Agentūra), valstybės narės ir Europos kosmoso agentūra (EKA).

4.6. Šiuo atžvilgiu EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad tinkamam Programos veikimui būtinas aiškus užduočių, vaidmenų ir atsakomybės paskirstymas bei tinkamas įvairių subjektų veiklos koordinavimas. Todėl tikslus pareigų paskirstymas, atsižvelgiant į subjektų parodytą kompetenciją, taip pat turėtų užtikrinti veiksmingą Programos vykdymą išlaidų ir terminų požiūriu. Veiksmingas eismo kosmose valdymas taip pat yra svarbus saugos didinimo veiksnys, atsižvelgiant į didėjantį kosminių šiukšlių kiekį.

4.7. EESRK pabrėžia, kad kibernetinis antžeminės ir kosminės infrastruktūros saugumas yra labai svarbus siekiant užtikrinti sistemų veikimą ir atsparumą.

4.8. EESRK taip pat pabrėžia, kad siekiant užtikrinti Europos kosmoso pramonės konkurencingumą ateityje, pagal Programą turėtų būti remiamas aukšto lygio įgūdžių plėtojimas su kosmosu susijusiose srityse ir remiama švietimo ir mokymo veikla skatinant lygias galimybes, lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą, kad būtų visapusiškai išnaudotas Sąjungos piliečių potencialas šioje srityje.

4.9. EESRK pabrėžia, kad infrastruktūrą rengia ir tobulina daug įvairių šalių pramonės atstovų, todėl svarbu veiksmingai koordinuoti jų darbą, kad sukurtos sistemos būtų patikimos ir puikiai integruotos, ypač atsižvelgiant į saugumą ir kibernetinį saugumą.

Briuselis, 2022 m. birželio 24 d.

Pramonės
permainų konsultacinės komisijos pirmininkas
Pietro Francesco DE LOTTO“